

2014:66

Norra kasern - takarbeten på logementsbyggnaden

Antikvarisk medverkan, 2014

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2014:66

Norra kasern - takarbeten på logementsbyggnaden

Antikvarisk medverkan, 2014
Kristianstad socken, 1077
Kristianstad kommun
Skåne län

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx

www.regionmuseet.se

© 2014 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
E-rapport 2014:66

Omslagsfoto: Under arbetet, oktober 2014.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

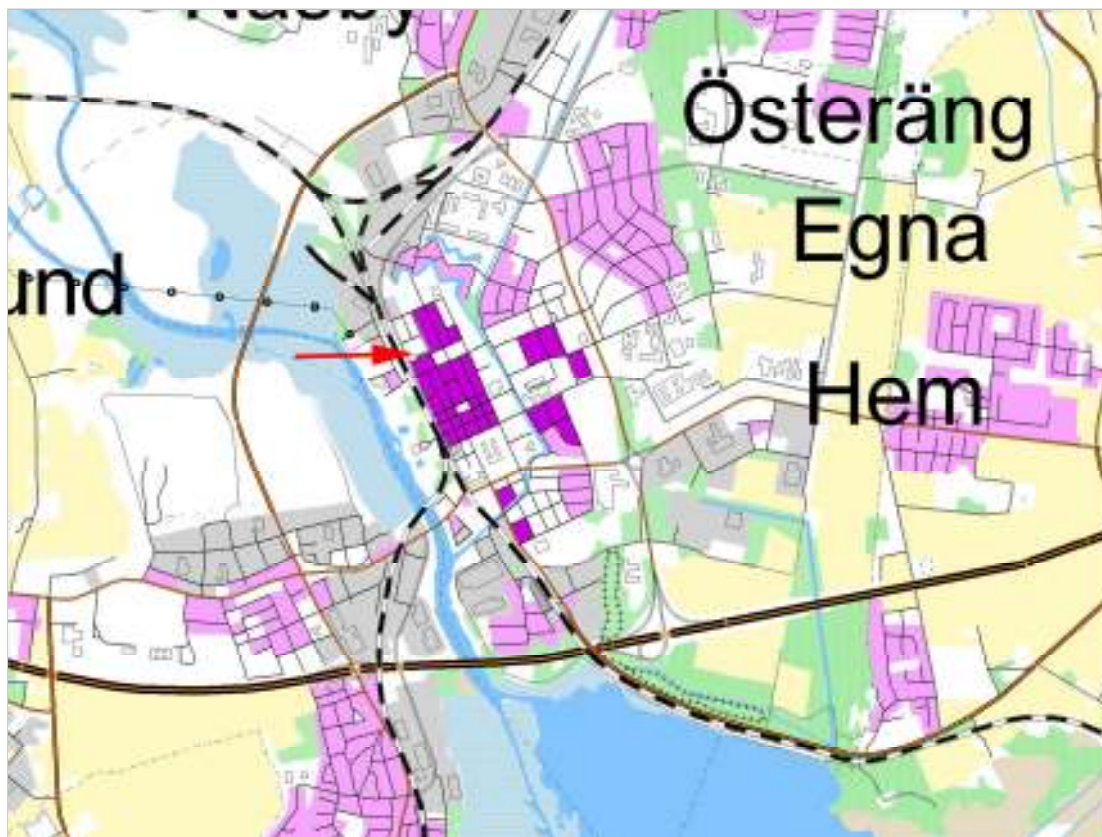
Norra kasern - takarbeten på logementsbyggnaden

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Skyddsföreskrifter enligt KML.....	5
Skadebild	5
Utförda åtgärder.....	6
Plåt	6
Fönster.....	8
Isolering.....	9
Tvättning av plåttak	10
Övriga arbeten.....	10
Målning av övriga fönster	10
Iakttagelser under restaureringen.....	10
Avvikelser från arbetshandlingar.....	10
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	12
Övriga handlingar med relevans för ärendet.....	12

Kristianstad kommun, Kristianstad markerat.

Kristianstad, Norra kasern markerat.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Samtliga av logementsbyggnadens plåtintäckningar å takfot, kupor, gesimser, gavelrösten etc har omtäckts till nivån för mansardtakvinkeln (fig. 2). Resterande plåttak, dvs över takbrytningen, har högtryckstvättats och ommålats. I samband med plåtarbetet genomgick merparten av kupornas fönster/karmar någon form av renovering. Partiet under fönstren isolerades. Därutöver har mindre snickeri- och putsningsarbeten utförts som en följd av övrigt arbete.

Administrativa uppgifter

Objekt	Logementsbyggnaden, Norra kasern
Socken	Kristianstad
Kommun	Kristianstad
Arbetshandlingar	2013-12-01, COWI AB
Länsstyrelsens diarienummer	432-10358-2014
Regionmuseets diarienummer	K12.20-165-14, 1077
Byggherre/beställare	Kristianstad kommun
Generalentreprenör	Kyrkoreparationer AB, Sösdala
Underentreprenör	Vinslövs plåt AB, Vinslöv (plåt) All Bygg i Hässleholm AB, Hässleholm (fönster) Måleri och rostskydd AB, Åhus (högtryckstvätt)
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Jimmy Juhlin Alftberg
Byggnadstid	Sommaren–hösten 2014
Slutbesiktning	27 november 2014
Rapport granskad av	Emelie Petersson

Skyddsföreskrifter enligt KML

Logementsbyggnaden inom området Norra kasern, som uppfördes på 1760-talet efter ritningar av Carl Hårleman, skyddas sedan 1967 som byggnadsminne. Skyddet avser endast exteriören. Tillstånd till åtgärder beviljas enligt 3 kap Kulturmiljölagen.

Skadebild

Under flera år har en skadebild utvecklats vid gesimserna ovanför de tre nordliga portarna (i huvudsak på risaliternas, väggutsprängens, hörn) på logementsbyggnaden.

Närmare undersökning utfördes av Regionmuseet 2012-06-25 och skadeorsaken kunde troligtvis identifieras till risaliternas extremt flacka takfotsplåtar, vilka

erbjöd regnvatten möjlighet att kapillärt sugas in under ståndfalsrännorna (se fig. 1) och vidare absorberas av de murade gesimserna. Det går inte att utesluta att korrosionsskador i och i anslutning till ståndfalsrännorna (som leder bort vattnet från taket) och takkuporna även främjat fuktspridningen, dock kunde detta inte direkt påvisas vid undersökningen – det som från marken såg ut som omfattande korrosion var i själva verket äldre brun färg som blev synlig då det översta svarta färgskiftet flagade från plåtarna.

Ytterligare skadebild fanns på flertalet av kupornas fönster, där rötskador på sentida lagningar var framträdande tillsammans med normalt väderslitage.

Rent allmänt sett befanns även luftningen vid takfoten som otillräcklig, i det närmaste obefintlig bortsett från mögelstoppare som monterats under 1980- eller 90-talet på underbrädningen, ca en meter upp från takfoten (fig. 5).

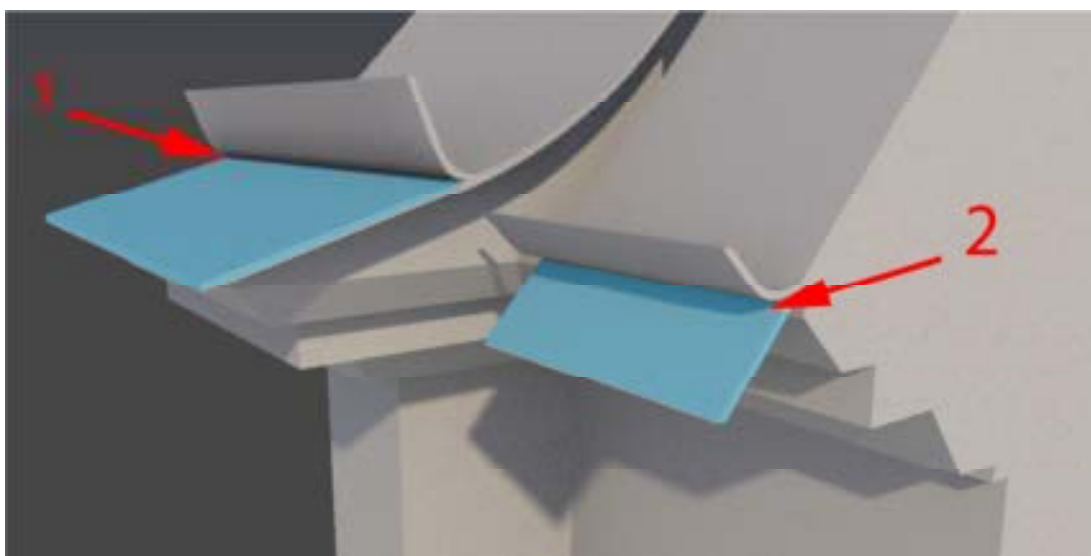

Fig. 1. Vinkelskillnaden mellan takfotsplåtarna (blåmarkerade) på 1) risaliterna och 2) fasaden. De uppvikta partierna visar ståndfalsrännorna.

Utförda åtgärder

Inledningsvis ska nämnas att arbetet på logementsbyggnaden utgjorde en del av ett mer omfattande arbete inom området Norra kasern, där även andra byggnader renoverades. Då dessa inte åtnjuter byggnadsminnesstatus skedde ingen antikvarisk medverkan vid dessa arbeten, och således sker heller ingen antikvarisk avrapportering.

Plåt

Samtlig plåt nedanför takets mansardbrytning omtäcktes med 0,6–0,7 mm galvaniserad och obehandlad stålplåt (fig. 2). Plåtarna ströks en gång på undersidan med platsblandad pigmenterad linolja. På kupornas valvbågformade takpartier nitades plåtarna samman, medan all övrig sammanfogning skedde med dubbelfals. Samtliga plåtklamrar skruvades i underlaget med rostfri skruv.

För att säkerställa takfotsventilationen infogades en hålplåtlist längs med hela gesimsen (fig. 7), vilket fick som följd att själva takfotsbrädningen höjdes med mellan ett par millimeter till ett par centimeter (beroende på ojämnheter i murverket). Åtgärden går inte att se från marken och utgör inget ingrepp i byggnadsminnet. Syftet med att använda just hålplåt till ventilationen är att hindra större insekter och yrsnö från att ta sig in under takfoten.

Takfönstrens järnbågar återanvändes medan ”karmdelarna”, plåtfästningarna mot tegeltaket, nyttillverkades (fig. 6).

Stuprören monterades ner, rengjordes och ommålades med svart linoljefärg.

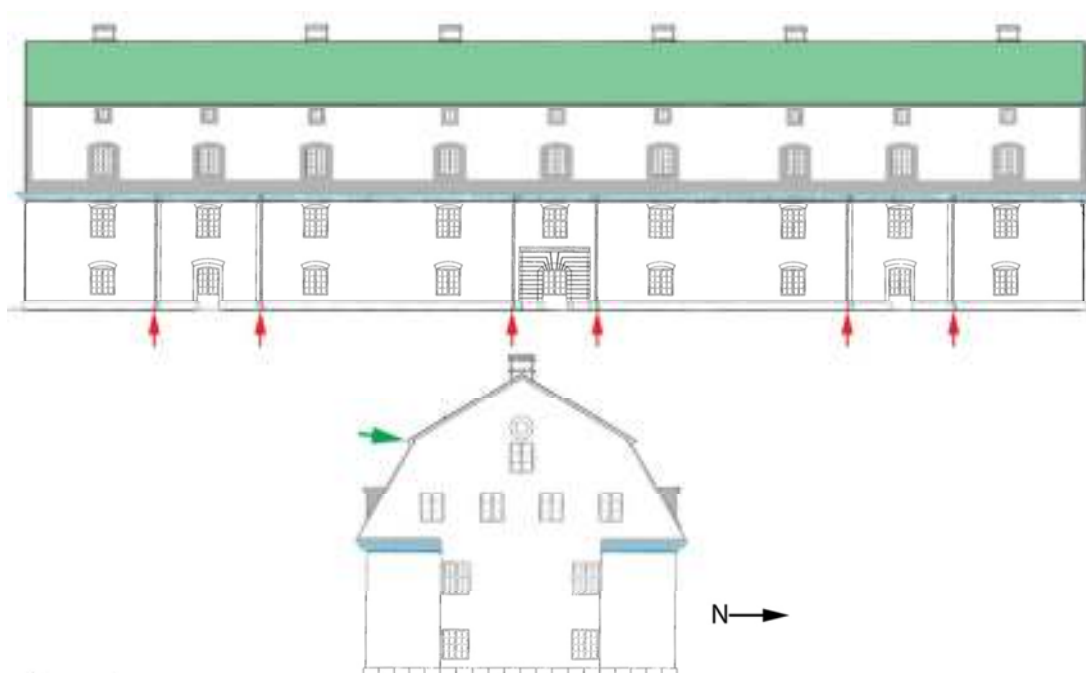

Fig. 2. Plan över utförda åtgärder. Längsidan är likadan åt både norr och söder, gaveln är likadan åt både väster och öster. Grönt visar högtryckstvättade plåttak, grått visar områden där plåt bytts och blått visar gesims där mindre putslagsarbeten utförts. Röda pilar utvisar stuprör som blivit målade, grön pil utvisar mansardtakets vinkel.

Fig. 3. Exempel på omklädd takkupa.

Fig. 4. Vy över omklädd mansardtaksvinkel.

Fig. 5. Ny takfotsplåt, mögelstopparna gula. Fig. 6. Takfönster.

Fig. 7. Hålplåten. Luft kan passera mellan gesimsen och nedersta brädan och därefter genom hålplåten, vars syfte är att hindra större insekter och yrsnö från att komma in under takfoten.

Fönster

Flertalet av takkupornas fönster (samtliga vitmålade) uppvisade någon form av skadebild. Dessutom är både karmar och fönsterbågar av vitt skilda åldrar; vissa delar är sannolikt original, andra 1800-tal och en del 1900-tal. I vissa fall har originaldetaljer av järn återanvänts på fönsterbågar från både 1800- och 1900-talet.

Skadade delar byttes, företrädesvis genom iskarvning av nytt furuvirke, vilket limmades med vattenbeständigt trälim och spikades fast. Två hela fönster be-

dömdes som förbrukade och nyttillverkades efter befintlig modell. Samtliga fönster målades slutligen med vit linoljefärg. Se vidare under iakttagelser under restaureringen.

Fig. 8. Skadat fönster innan arbetet.

Fig. 9. Exempel på renoverat fönster.

Isolering

Under fönstren ovanför risaliterna återfanns under demonteringsfasen tomma utrymmen, där den inre lodräta väggen under fönstren utgjordes av spontade brädor och den yttre av själva takets underbrädning. (Vid övriga fönster saknades tomrum eftersom gesimsen murats upp i höjd med karmarnas undersida.) Hållrummen isolerades med linisolering av skivtyp, ca 10 cm tjock.

Fig. 10. Isoleringsmaterial under fönster. Isoleringen sträcker sig ca 1 meter under fönstret.

Tvättning av plåttak

Takdelen ovanför mansardbrytningen, som utgörs av skivtäckt, svartmålad plåt högtryckstvättades med vatten, dvs. vattenblåstrades (fig. 2). Därefter skedde ommålning med svart linoljefärg i två strykningar.

Övriga arbeten

I samband med plåtarbetena vid gavlarnas utdragna gesimser byttes det trävirke som behövs för att hålla plåtavtäckningen på plats. Nytt virke var av sågad gran i mått likt befintligt. I övrigt byttes under arbetet rötskadat virke efter behov, t ex läkter och underbrädning, likt befintligt utförande.

De befintliga putsskadorna i gesimsen, samt under arbetet uppkomna mindre putsskador, lagades med kalkbruk. Avfärgning skedde med vit KIVISIL (täckfärg för puts och betong).

Fig. 11. Äldre virke på utdragen gesims.

Fig. 12. Utdragen gesims efter plåttäckning.

Målning av övriga fönster

Under arbetet, och i samband med att byggnadsställning fanns på plats, beslöts att logementsbyggnadens övriga fönster skulle ommålas med linoljefärg, i kulör likt befintlig (ockragul). Se fig. 14.

Iakttagelser under restaureringen

I samband med arbetet att renovera några av de rötskadade fönsterbågarna och karmarna på norra takfallets kupor, skedde en oacceptabel lagning med regelvirke av gran, vilket limmades och skruvades fast med thorxskruvar mot befintligt virke. Åtgärden underkändes av både antikvariskt medverkande och projektledaren och gjordes om med nytt virke av fur (och utan skruvar).

Avvikelser från arbetshandlingar

Under arbetet framkom att även det figurhyvlade timret i mansardtaketets vinkel till stora delar var rötskadat (fig. 13). Då detta utgör fästpunkt för plåt var komplettering nödvändig och samråd skedde med antikvariskt medverkande. Cirka 20 löpmeter av timret ersattes mot nytt av fur.

Fig. 13. Rötskadad figurhyvlat timmer på mansardtaksvinkeln.

Fig. 14. Norra långsidan färdig. Notera de ommålade fasadfönstren.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetet är utfört efter byggnadens egna förutsättningar samt enligt villkoren i Länsstyrelsens tillståndsbeslut. Byggnadens kulturhistoriska värden bedöms inte ha minskat efter utförda åtgärder.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2013-12-01	Förfrågningsunderlag, COWI AB
2014-05-06	Länsstyrelsens tillståndsbeslut
2014-05-20	Byggmötesprotokoll 1
2014-06-30	Byggmötesprotokoll 2
2014-11-27	Protokoll innan slutbesiktning
2014-11-27	Utlåtande över slutbesiktning
2014-11-27	Bilaga till Utlåtande över slutbesiktning

Kristianstad 2014-12-19

Jimmy Jublin Alfberg

Regionmuseets E-rapportserie 2013

Kulturmiljö

1. Baldringe kyrka – utvändig renovering, Baldringe sn, AM, Maria Sträng, 2013
2. Pynten i Vattenriket, Kristianstad sn, BD, Jimmy Juhlin Alftberg och Helene Stalin Åkesson, 2013–2014
3. Barkåkra kyrkogård, Barkåkra sn, VP, Åsa Jakobsson och Maria Sträng, 2013
4. Södra Sandby kyrka – medeltida träskulpturer, Södra Sandby sn, AM, Maria Sträng, 2013
5. St Petri kyrka – ombyggnad av värme- och ventilationssystem, Klippans sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
6. Långalts myr – markanvändning och historia, Örskälljunga och Skånes Fagerhult sn, DK, Cissela Olsson, 2013
7. Östra Karaby kyrka – utvändig renovering, Östra Karaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
8. Dalby kyrka, 9 ½ sekler av förändring, byggnadsarkeologiska iakttagelser vid utvändig renovering, Dalby sn, BAD Petter Jansson, 2012
9. Norra kyrkogården i Lund, Lunds stad, VP och bilaga med kvartersbeskrivning, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson och Anna Rabow, 2013
10. Buxbom, Handbok om buxbom på begravningsplatser i Skåne och Blekinge, PJ, Cissela Olsson och Anna Rabow, 2014
11. Dörrar och portar på uthus – kurs inom landsbygdsprogrammet, Helena Rosenberg, 2013
12. Kvistofta församlings kyrkor – utrustning för värmesystem, Bårslövs sn, Fjärestad sn, Glumslöv sn och Kvistofta sn, AM, Maria Sträng, 2014
13. Östra kyrkogården i Lund, Lunds stad, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson och Anna Rabow, 2014
14. Gundrastorp – Ekholmens dammverk, Vittsjö sn, AM, Helena Rosenberg, 2013–14
15. Bäckaskog slott 2014, Kiaby sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013–14
16. Krubbemölla – omläggning av stråtak, Vitaby sn, AM, Emelie Petersson, 2014
17. Glimmebodagården – vårdåtgärder 2014, Brösarp sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
18. Brönnestad kyrkogård, Brönnestad sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2013
19. Sankt Nicolai kyrka – tillbyggnad vindfång, Trelleborgs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
20. Ignaberga kyrka – invändig renovering, Ignaberga sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
21. Tomelilla Byagård – Vård- och underhållsplan, Tryde sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg och Lars Buhrgard, 2014
22. Heliga Trefaldighetskyrkans kyrkogård, Kristianstad sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson, Boel Nordgren och Cissela Olsson, 2013
23. Vallkärra kyrkogård, Vallkärra sn, VP, Åsa Jakobsson, Anna Rabow och Carin Strümpel-Alftén, 2014
24. Kåseholm. Natur- och kulturvärden – en översikt, Tryde sn, DK, Cissela Olsson, 2014.
25. Skurups kyrka, kalkmålningar i kor och absid, Skurups sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
26. Hassle Bösarps kyrka – utvändig renovering, Hassle Bösarp sn, AM, Anna Rabow, 2014
27. Burlövs gamla prästgård – putslagning, Burlöv sn, AM, Anna Rabow, 2014
28. Skiffertak på Klippans bruk, Klippans sn, AM, Helene Stalin Åkesson och Linn Ljunggren, 2014
29. Fastighetsvillan Pålsjö kyrkogård, Helsingborgs sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2014
30. Glimmebodagården – golvundersökning 2014, Brösarp sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
31. Holmby kyrka – utvändig renovering, Holmby sn, AM, Maria Sträng och Linn Ljunggren, 2014
32. Ballingstorp och Per-Ols – diverse arbeten 2014, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
33. Nosaby kyrka – invändig renovering, Nosaby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
34. Ekeby kyrka – ramp och innerfönster, Ekeby sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
35. Djurröds kyrka – konservering av altarpupp och predikstol, Djurröds sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
36. Särslövs kyrka – renovering torn, tak, fasader, Särslövs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2014
37. Hammarlövs kyrka – invändig renovering, Hammarlövs sn, AM, Petter Jansson, 2014
38. Hakarp 2:10 – åtgärder på ekonomibyggnad, Bräkne Hoby sn, AM, Emelie Petersson, 2014
39. Renovering av gravplats, Gamla kyrkogården, Kristianstad stad, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
40. Agusastugan 2014, Andrarum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
41. Örumshuset – uppmurning av skorsten, Hörup sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
42. Eslövs kyrka – utvändig renovering, Eslövs sn, AM, Petter Jansson, Linn Ljunggren, 2014
43. Vittskövle slott 2014, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
44. Häglinge kyrka – mögelsanering, etapp I, Häglinge sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
45. Silvåkra kyrka – nytt styr- och regleringsystem för värme, Silvåkra sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk medverkan
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggnadsarkitektur-dokumentation

46. Sankt Peters klosterns kyrkogård, Lunds stad, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson och Anna Rabow, 2014
47. Norra Grönby mölla – vingar på plats, Grönby sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2014
48. Hammarlunda mölla – ny segelbana, Hammarlunda sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2014
49. Övraby mölla – bockhuvudplanka och vridkrans, Övraby sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2014
50. Starby kyrka – tak, mur och klockbocken, Starby sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2013
51. Västerstad kyrka – brandlarm, Västerstad sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
52. Långaröd kyrka – brandlarm, Långaröd sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
53. Uppåkra kyrka – sanering under bänkkvarter, Uppåkra sn, AM, Petter Jansson, 2014
54. Västra Broby kyrka – utvändig renovering, Västra Broby sn, AM, Anna Rabow, 2014
55. Östra Sallerup kyrka – Brandlarm, Östra Sallerup sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
56. Östraby kyrka – Brandlarm, Östraby sn, AM, Petter Jansson och Linn Ljunggren, 2014
57. Bondrumsgården 2014, Fågeltofta sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
58. Annelövs kyrka – utvändig renovering, fasader och tak, AM, Kerstin Börjesson och Petter Jansson, 2011
59. Strömsborgs ullspinneri – rekonstruktion av vattenhjul, Osby sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2013-2014
60. Båstad kyrka – tak- och fasadrenovering, Båstad sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014
61. Löderups kyrkogård, Löderups sn, VP, Åsa Jakobsson, Cissela Olsson och Helena Rosenberg, 2014
62. Finja kyrkogård, Finja sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson, Emelie Petersson och Tony Svensson, 2014
63. Tvärskogs begravningsplats, Finja sn, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson, Emelie Petersson och Tony Svensson
64. Allahelgonakyrkan, Råå – tillgänglighetsanpassning, Raus sn, AM, Maria Sträng, 2014
65. Polemanska trädgården, Färingtofta sn, PJ, Anna Rabow, 2014
66. Norra kasern – takarbeten på logementsbyggnaden, Kristianstad sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2014

